

Waarom creatief begaafden niet passen op school - Deel 2

CREATIEF BEGAAFDEN AUTOMATISEREN NIET (VANZELF)¹

Dit is deel 2 van een tweeluik over de vraag waarom creatief begaafden niet passen op school. Deel 1 vind je elders in deze aflevering van Signaal.

INLEIDING

In dit artikel bespreek ik een tweede reden waarom creatief begaafden niet passen op school: ze leren wezenlijk anders. Hierbij ga ik in op het artikel van Natasja Esmeijer uit de vorige Signaal: 'Automatiseren is een keuze'.²

Wij gebruiken de benaming creatief begaafden onder andere voor beelddenkers. Geen wonder dat wij het dus vrijwel altijd in grote

lijnen eens zijn met Natasja Esmeijer.

Op één punt nemen wij echter een andere afslag: dat is het punt van automatiseren. Wij kiezen ervoor om dat creatief begaafden juist wel aan te leren, juist omdat het zo'n centrale rol speelt op school.

CREATIEF BEGAAFDEN LEREN ANDERS

Creatief begaafden hebben in de eerste plaats overzicht nodig, en zij leggen onverwachte verbanden. Die verbanden hebben zij nodig om als het ware 'kapstokjes' te maken om kennis aan op te hangen. Zij willen leren vanuit overzicht, vanuit het 'hele plaatje'. Dat betekent dat zij leren vanuit diepgaand inzicht en begrip. Dit heeft

Natasja Esmeijer in de vorige Signaal goed uitgelegd.

In de didactische modellen die op scholen worden gehanteerd,³ is 'diepgaand inzicht en begrip' echter een stap die (ver) na automatiseren komt. De eerste stap in deze modellen is 'reproducen', of 'onthouden': automatiseren dus.

Oftewel: de eerste leerbehoefte van creatief begaafden wordt op school gezien als (een van) de laatste en moeilijkste stap(pen) in het leerproces, en is pas als laatste aan de beurt. Anderzijds zijn zij niet ingesteld op wat op school als de eerste stap wordt gezien. Die slaan ze liever over. Ze vinden hem saai.⁴ Ook hier dus een grote tegenstelling (naast hun voorstelling van leren, die

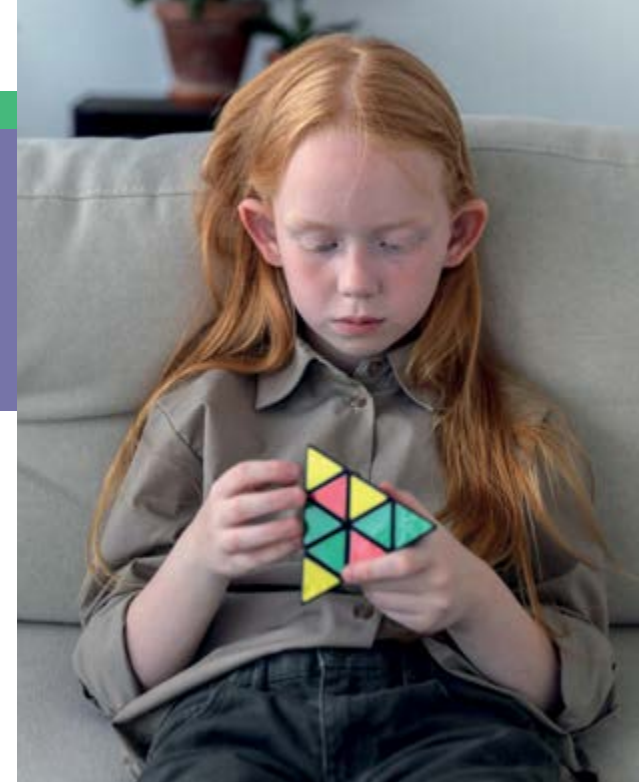
ik in het eerste artikel van dit tweeluik beschreef). Hoe kunnen we dit nu oplossen?

HOE LOSSEN WE DIT OP?

Natasja Esmeijer pleit er, als ik het goed zie, voor om op scholen automatiseren geheel te vervangen door diepgaand begrijpen (inzicht). Zo ver gaan wij niet.

Het lijkt ons belangrijk dat ná dat inzicht, kennis alsnog wordt geautomatiseerd. School verwacht immers dat je kennis hebt, anders haal je de schoolse doelen niet, en later je eindexamen ook niet.

De manier waarop kennis automatiseren op school nu gebeurt, blijkt voor creatief begaafden niet helpend: direct na uitleg (of die nu tot inzicht leidt of niet), moeten leerlingen opgaven maken, zodat de kennis inslijpt.

Hier wijst Natasja Esmeijer ook op. Zij pleit voor 'herhaald begrijpen', waardoor het brein verbanden kan leggen, zodat er wel geautomatiseerd wordt. Wij denken dat dit herhaald begrijpen op zich heel helpend is, maar vragen ons af of dit altijd werkt. Daarnaast kan het onzes inziens nogal tijdrovend zijn. Ik bespreek dit aan de hand van het automatiseren van kennis.⁵

Wij zouden graag zien dat naast de aandacht voor

begrip, de studievoordigheid 'stampen' aan alle kinderen (weer) wordt aangeleerd op de basisschool. Stampen is helaas op veel basisscholen afgeschaft,⁶ enkele uitzonderingen daargelaten.

Als stampen goed gebeurt, beklijft de kennis altijd. Daarnaast is het een efficiënte manier om in relatief korte tijd (veel) kennis op te doen. Bijkomend voordeel: op het voortgezet onderwijs gaat men ervan uit dat je het kunt, bijvoorbeeld bij woorden stampen voor de talen.

KENNIS AUTOMATISEREN

De volgorde bij het automatiseren van kennis dient naar onze mening te zijn:

- uitleg, en wel uitleg die leidt tot inzicht, diepgaand begrip;
- stampen;
- opgaven maken: als controle of je het kent; dan zijn er veel minder opgaven nodig dan nu, waardoor 'eindeloze herhaling' wordt vermeden.

Zolang scholen dit niet (allemaal) doen, vullen wij bij Wijkunnenmeer de uitleg aan, zodat er inzicht ontstaat.

Daarbij beginnen wij met: wat is nu eigenlijk schools leren? Vervolgens leren wij kinderen en jongeren stampen. Dat is de eerste studievaardigheid die wij normaalwijze aanleren.

We maken gebruik van de sterke kanten van creatief begaafden: veel zintuigen gebruiken, woordbeelden inprenten etc. En we helpen ze hun zwakkere aan te vullen: herhalen, echter op een efficiënte manier, dus niet

te veel en niet te weinig.⁷ En passant laten we zien dat die zwakkere kanten eigenlijk voortkomen uit hun sterke. Zo werken we ook aan het zelfbeeld.⁸

Het lukt ons bijna altijd om kinderen en jongeren te leren stampen. In ieder geval kunnen we vrijwel iedereen helpen om voldoende te halen.⁹ Stampen blijkt een rustgevend bezigheid voor actieve breinen! Ze vinden het vaak fijn dat ze dit nu kunnen. En ze zijn dus niet 'dom'!

NOG EVEN DIT

Vaak kunnen of willen scholen niet of nauwelijks helpen bij onze begeleiding: ze hebben geen budget of ze zien nut en noodzaak niet. Dan hebben wij de ouders broodnodig in de begeleiding. In de eerste plaats zijn ze nodig om thuis nog eens uitleg te geven over het grote misverstand over wat schools leren eigenlijk is. Daarnaast voor het inoefenen van de nieuwe routines voor bijvoorbeeld stampen. Want dat laatste

gaat niet vanzelf! Daar hebben de meeste creatief begaafden veel hulp en steun bij nodig, meer dan wij ooit kunnen bieden.

En toch: onze missie is natuurlijk om ooit overbodig te worden omdat scholen ons werk overnemen.

SAMENVATTING

Als creatief begaafden wel weten wat schools leren inhoudt, betekent dat niet dat ze dat zomaar kunnen. Dat komt doordat zij leren van inzicht naar kennis, en niet via kennis tot inzicht komen. Ze kunnen het echter wel leren, en dat lijkt ons nuttig. Ik besprak als voorbeeld: automatiseren van kennis via 'stampen'. Hierbij reageerde ik op het artikel van Natasja Esmeijer in de vorige Signaal.

Wijkunnenmeer
Help ontwikkelingsproblemen met in speciale, op maat en thuis

Ilse Reijgwart

www.wijkunnenmeer.nl

EINDNOTEN:

1. Dit artikel is gebaseerd op een brief van mijn collega Lars Coté aan basisscholen. Lars, bedankt voor het meelezen en voor de verhelderende gesprekken. Ook dank aan Eline Ploch voor een aantal slimme tekstcorrecties.
2. Automatiseren is een keuze: Signaal 74, 28-31
3. Veel gebruikt: de taxonomie van Bloom voor het basisonderwijs <https://wij-leren.nl/taxonomie-van-bloom.php> en RTTI voor het voortgezet onderwijs <https://docentplus.nl/meten-met-rtti/>
4. Dit is wat men in de wandeling in het basisonderwijs aanduidt met 'de basis'. Wij horen vaak de klacht dat een slimme leerling geen pluswerk krijgt omdat hij of zij 'de basis nog niet beheerst'. Dat ze die niet beheersen, moet onzes inziens geen reden zijn om ze niet naar de plusklas te laten gaan: daar wordt juist vaak lesgegeven op een manier die bij ze past (via onderzoek etc.). Dit maakt school voor hen een stuk aangenamer. Wij pleiten voor én-én: zowel plusklas als adequate hulp bij het automatiseren, zie verderop in dit artikel.
5. Over het automatiseren van routines valt zo veel te zeggen, dat gaat ver uit boven de focus van dit artikel. Dat komt doordat veel routines (strategieën) die creatief begaafden op school krijgen aangereikt, voor hen helemaal niet helpend zijn. Veel voorbeelden in het boek van Natasja Esmeijer: [allergisch voor moeten: https://beelddenkendebrein.nl/product/allergisch-voor-moeten/](https://beelddenkendebrein.nl/product/allergisch-voor-moeten/)
6. De vaardigheid 'stampen' stond vroeger centraal op scholen. Oudere generaties herinneren zich nog het klassikaal tafels stampen. Vervolgens moest er veel meer worden gestampt: jaartallen, spelling, topografie, feiten uit de aardrijkskunde en geschiedenis, 'kennis der natuur', gedichten, liedjes. Stampen is echter in een kwade reuk komen te staan. Men spreekt tegenwoordig in de wandeling van 'dom stampen', omdat je het gedachteloos kunt doen. Vreemd eigenlijk, want dat is nu juist het doel van automatiseren. Deze activiteit is allen 'dom' als je hem niet door uitleg vooraf laat gaan, zodat leerlingen de stof niet begrijpen.
7. Herhalen moet, omdat je hersenen alles wat ze niet gebruiken weer vergeten! Zie bijvoorbeeld: <https://www.linkedin.com/pulse/alles-wat-je-weet-kun-weer-vergeten-ons-maakbare-brein-orly-polak/>
8. <https://wijkunnenmeer.nl/sterke-en-zwakke-kanten-van-creatief-begaafden-horen-bij-elkaar/>
9. Twee uitzonderingen:
  - Bij kinderen en jongeren met echte dyslexie werken onze methoden voor leren leren niet of slechts met de grootste moeite. (Ik bedoel hiermee niet degenen die hun dyslexieverklaring volgens de hoogleraren onder de volgende link ten onrechte hebben gekregen - wegens niet-passend onderwijs): <https://nos.nl/artikel/2157214-hoogleraren-dyslexie-is-vooral-gevolg-van-slecht-onderwijs>
  - Er is ook een groep die we onze methoden wel kunnen aanleren, maar die daar totaal niet gelukkig van wordt, omdat er toch een bepaalde vorm van aanpassing wordt verwacht. De ouders van deze leerlingen adviseren wij, om te zien naar een ander soort school: een Agoraschool of een zogenoemde B3-school.

Over Agora-onderwijs, zie: <https://www.verenigingagoraonderwijs.nl/deelnemende-scholen/>

B3-scholen zijn particuliere scholen. Daar moet je dus rekening houden met een maandelijks eigen bijdrage, zie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/particulier-onderwijs/soorten-particulier-onderwijs/b3-scholen>

Onder onderstaande links vind je alle B3-scholen in Nederland, plus hun beoordeling door de Inspectie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/particulier-onderwijs/rapporten-particuliere-scholen-po> en <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/particulier-onderwijs/rapporten-particuliere-scholen-vo>

Ilse Reijgwart